NARAYANEEYAM (Dasakas 71-80)

*71 The slaying of Kesi and Vyomasura *

यत्नेषु सर्वेष्वपि नावकेशी केशी स भोजेशितुरिष्टबन्धुः ।

त्वं सिन्धुजावाप्य इतीव मत्वा संप्राप्तवान्सिन्धुजवाजिरूपः ॥71-1

गन्धर्वतामेष गतोऽपि रूक्षैर्नादैः समुद्वेचितसर्वलोकः ।

भवद्विलोकावधि गोपवाटीं प्रमर्द्य पापः पुनरापतत्त्वाम् ॥71-2

ताक्ष्यार्पिताङ्घ्रेस्तव ताक्ष्र्य एष चिक्षेप वक्षोभुवि नाम पादम् ।

भृगोः पदाघातकथां निशम्य स्वेनापि शक्यं तदितीव मोहात् ॥71-3

प्रवञ्चयन्नस्य खुराञ्चलं द्रागमुं च विक्षेपिथ दूरदूरम् ।

संमूर्छितोऽपि ह्यतिमूर्छितेन क्रोधोष्मणा खादितुमाद्रुतस्त्वाम् ॥71-4

त्वं वाहदण्डे कृतधीश्च बाहादण्डं न्यधास्तस्य मुखे तदानीम् ।

तद्वृद्धिरुद्धश्वसनो गतासुः सप्तीभवन्नप्ययमैक्यमागात् ॥71-5

आलम्भमात्रेण पशोः सुराणां प्रसादके नूत्न इवाश्वमेधे ।

कृते त्वया हर्षवशात्सुरेन्द्रास्त्वां तुष्टुवुः केशवनामधेयम् ॥71-6

कंसाय ते शौरिसुतत्वमुक्त्वा तं तद्वधोत्कं प्रतिरुध्य वाचा ।

प्राप्तेन केशिक्षपणावसाने श्रीनारदेन त्वमभिष्टुतोऽभूः ॥71-7

कदापि गोपैः सह काननान्ते निलायनक्रीडनलोलुपं त्वाम् ।

मयात्मजः प्राप दुरन्तमायो व्योमाभिधो व्योमचरोपरोधी ॥71-8

स चोरपालायितवल्लवेषु चोरायितो गोपशिशून्पशूंश्च ।

गुहासु कृत्वा पिदधे शिलाभिस्त्वया च बुद्ध्वा परिमर्दितोऽभूत् ॥71-9

एवंविधैश्चाद्भुतकेलिभेदैरानन्दमूर्छामतुलां व्रजस्य ।

पदे पदे नूतनयन्नसीमं परात्मरूपिन् पवनेशपायाः ॥71-10

*72 Akrura's journey to Gokula *

कंसोऽथ नारदगिरा व्रजवासिनं त्वामाकर्ण्य दीर्णहृदयः स हि गान्दिनेयम् ।

आहूय कार्मुकमखच्छलतो भवन्तमानेतुमेनमहिनोदहिनाथशायिन् ॥72-1

अक्रूर एष भवदङ्घ्रिपरश्चिराय

त्वद्दर्शनाक्षममनाः क्षितिपालभीत्या ।

तस्याज्ञयैव पुनरीक्षितुमुद्यतस्त्वाम्-

आनन्दभारमतिभूरितरं बभार ॥72-2

सोऽयं रथेन सुकृती भवतो निवासं

गच्छन्मनोरथगणांस्त्वयि धार्यमाणान् ।

आस्वादयन्मुहुरपायभयेन दैवं

संप्रार्थयन्पथि न किञ्चिदपि व्यजानत् ॥72-3

द्रक्ष्यामि देवशतगीतगतिं पुमांसं

स्प्रक्ष्यामि किंस्विदपिनाम परिष्वजेयम् ।

किं वक्ष्यते स खलु मां क्वनु वीक्षितः स्या-

दित्थं निनाय स भवन्मयमेव मार्गम् ॥72-4

भूयः क्रमादभिविशन्भवदङ्घ्रिपूतं

बृन्दावनं हरविरिञ्चसुराभिवन्द्यम् ।

आनन्दमग्न इव लग्न इव प्रमोहे
किं किं दशान्तरमवाप न पङ्कजाक्ष ॥72-5

पश्यन्नवन्दत भवद्विहृतिस्थलानि
पांसुष्ववेष्टत भवच्चरणाङ्कितेषु ।
किं ब्रूमहे बहुजना हि तदापि जाता
एवं तु भक्तितरला विरळाः परात्मन् ॥72-6

सायं स गोपभवनानि भवच्चरित्र-
गीतामृतप्रसृतकर्णरसायनानि ।
पश्यन्प्रमोदसरिदेव किलोह्यमानो
गच्छन्भवद्भवन सन्निधिमन्वयासीत् ॥72-7

तावद्ददर्श पशुदोहविलोकलोलं
भक्तोत्तमागतिमिव प्रतिपालयन्तम् ।
भूमन् भवन्तमयमग्रजवन्तमन्त-
र्ब्रह्मानुभूतिरससिन्धुमिवोद्वमन्तम् ॥72-8

सायन्तनाप्लवविशेषविविक्तगात्रौ द्वौ पीतनीलरुचिराम्बरलोभनीयौ ।
नातिप्रपञ्चधृतभूषणचारुवेषौ मन्दस्मितार्द्रवदनौ स युवां ददर्श ॥72-9

दूराद्रथात्समवरुह्य नमन्तमेनमुत्थाप्य भक्तकुलमौलिमथोपगूहन् ।
हर्षान्मिताक्षरगिरा कुशलानुयोगी पाणिं प्रगृह्य सबलोऽथ गृहं निनेथ ॥72-10

नन्देन साकममितादरमर्चयित्वा तं यादवं तदुदितां निशमय्य वार्ताम् ।

गोपेषु भूपतिनिदेशकथां निवेद्य नानाकथाभिरिह तेन निशामनैषीः ॥72-11

चन्द्रागृहे किमुत चन्द्रभगागृहे नु

राधागृहे नु भवने किमु मैत्रविन्दे ।

धूर्तो विलम्बत इति प्रमदाभिरुच्चै-

राशङ्कितो निशि मरुत्पुरनाथ पायाः ॥72-12

*73 The Lord leaving for Mathura *

निशमय्य तवाथ यानवार्तां भृशमार्ताः पशुपालबालिकास्ताः ।

किमिदं किमिदं कथन्विवतीमाः समवेताः परिदेवितान्यकुर्वन् ॥73-1

करुणानिधिरेषु नन्दसूनुः कथमस्मान्विसृजेदनन्यनाथाः ।

बत नः किमु दैवमेवमासीदिति तास्त्वद्गतमानसा विलेपुः ॥73-2

चरमप्रहरे प्रतिष्ठमानः सह पित्रा निजमित्रमण्डलैश्च ।

परितापभरं नितम्बिनीनां शमयिष्यन् व्यमुचस्सखायमेकम् ॥73-3

अचिरादुपयामि सन्निधिं वो भविता साधु मयैव सङ्गमश्रीः ।

अमृताम्बुनिधौ निमज्जयिष्ये द्रुतमित्याश्वसिता वधूरकार्षीः ॥73-4

सविषादभरं सयाच्ञमुच्चैरतिदूरं वनिताभिरीक्ष्यमाणः ।

मृदु तद्दिशि पातयन्नपाङ्गान् सबलोऽक्रूररथेन निर्गतोऽभूः ॥73-5

अनसा बहुलेन वल्लवानां मनसा चनुगतोऽथ वल्लभानाम् ।

वनमार्तमृगं विषण्णवृक्षं समतीतो यमुनातटीमयासीः ॥73-6

नियमाय निमज्य वारिणि त्वमभिवीक्ष्याथ रथेऽपि गान्दिनेयः ।

विवशोऽजनि किन्त्विदं विभोस्ते ननु चित्रं त्ववलोकनं समन्तात् ॥73-7

पुनरेष निमज्य पुण्यशाली पुरुषं त्वां परमं भुजङ्गभोगे ।

अरिकम्बुगदाम्बुजैः स्फुरन्तं सुरसिद्धौघपरीतमालुलोके ॥73-8

स तदा परमात्मसौख्यसिन्धौ विनिमग्नः प्रणुवन्प्रकारभेदैः ।

अविलोक्य पुनश्च हर्षसिन्धोरनुवृत्या पुलकावृतो ययौ त्वाम् ॥73-9

किमु शीतलिमा महान्जले यत्पुळकोऽसाविति चोदितेन तेन ।

अतिहर्षनिरुत्तरेण सार्धं रथवासी पवनेश पाहि मां त्वम् ॥73-10

*74 The entry of the Lord into Mathura *

सम्प्राप्तो मथुरां दिनार्धविगमे तत्रान्तरस्मिन्वस-

न्नारामे विहिताशनः सखिजनैर्यातः पुरीमीक्षितुम् ।

प्रापो राजपथं चिरश्रुतिधृतव्यालोककौतूहल-

स्त्रीपुंसोद्यदगण्यपुण्यनिगळैराकृष्यमाणो नु किम् ॥74-1

त्वत्पादद्युतिवत्सरागसुभगास्त्वन्मूर्तिवद्योषितः

सम्प्राप्ता विलसत्पयोधररुचो लोला भवद्दृष्टिवत् ।

हारिण्यस्त्वदुरस्थलीवदयि ते मन्दस्मितप्रौढिव-

न्नैर्मल्योल्लसिताः कचौघरुचिवद्राजत्कलापाश्रिताः ॥74-2

तासामाकलयन्नपाङ्गवलनैर्मोदं प्रहर्षाद्भुत-

व्यालोलेषु जनेषु तत्र रजकं कञ्चित्पटीं प्रार्थयन् ।

कस्ते दास्यति राजकीयवसनं याहीति तेनोदितः

सद्यस्तस्य करेण शीर्षमहृथाः सोऽप्याप पुण्यां गतिम् ॥74-3

भूयो वायकमेकमायतमतिं तोषेण वेषोचितं

दाश्वांसं स्वपदं निनेथ सुकृतं को वेद जीवात्मनाम् ।

मालाभिः स्तबकैः स्तवैरपि पुनर्मालाकृता मानितो

भक्तिं तेन वृतां दिदेशिथ परां लक्ष्मीं च लक्ष्मीपते ॥74-4

कुब्जामब्जविलोचनां पथि पुनर्दृष्ट्वाङ्गरागे तया

दत्ते साधु किलाङ्गरागमददास्तस्या महान्तं हृदि ।

चित्तस्थामृजुतामथ प्रथयितुं गात्रेऽपि तस्याः स्फुटं

गृह्णन्मञ्जु करेण तामुदनयस्तावज्जगत्सुन्दरीम् ॥74-5

तावन्निश्चित्वैभवास्तव विभो नात्यन्तपापा जना

यत्किञ्चिद्ददते स्म शक्त्यनुगुणं ताम्बूलमाल्यादिकम् ।

गृह्णानः कुसुमादि किञ्चन तदा मार्गे निबद्धाञ्जलि-

र्नातिष्ठं बत यतोऽद्य विपुलामार्तिं व्रजामि प्रभो ॥74-6

एष्यामिति विमुक्तयापि भगवन्नालेपदात्र्या तया

दूरात्कातरया निरीक्षितगतिस्त्वं प्राविशो गोपुरम् ।

आघोषानुमितत्वदागममहाहर्षोल्ललद्देवकी-

वक्षोजप्रगलत्पयोरसमिषात्त्वत्कीर्तिरन्तर्गता ॥74-7

आविष्टो नगरीं महोत्सववतीं कोदण्डशालां व्रजन्

माधुर्येण नु तेजसा नु पुरुषैर्दूरेण दत्तान्तरः ।

स्रग्भिर्भूषितमर्चितं वरधनुर्मामेति वादात्पुरः

प्रागृह्णाः समरोपयः किल समाक्राक्षीरभाङ्क्षीरपि ॥74-8

श्वः कंसक्षपणोत्सवस्य पुरतः प्रारम्भतूर्योपम-

श्चापध्वंसमहाध्वनिस्तव विभो देवानरोमाञ्चयत्।

कंसस्यापि च वेपथुस्तदुदितः कोदण्डखण्डद्वयी-

चण्डाभ्याहतरक्षिपूरुषरवैरुत्कूलितोऽभूत्त्वया ॥74-9

शिष्टैर्दुष्टजनैश्च दृष्टमहिमा प्रीत्या च भीत्या ततः

संपश्यन्पुरसम्पदं प्रविवरन्सायं गतो वाटिकाम्।

श्रीदाम्ना सह राधिकाविरहजं खेदं वदन्प्रस्वप-

न्नानन्दन्नवतारकार्यघटनाद्वातेश संरक्ष माम् ॥74-10

*75 The slaying of Kamsa *

प्रातः सन्त्रस्तभोजक्षितिपतिवचसा प्रस्तुते मल्लतूर्ये

सङ्घे राज्ञां च मञ्चानभिययुषि गते नन्दगोपेऽपि हर्म्यम्।

कंसे सौधाधिरूढे त्वमपि सहबलः सानुगश्चारुवेषो

रङ्गद्वारं गतोऽभूः कुपितकुवलयापीडनागावलीढम् ॥75-1

पापिष्ठापेहि मार्गाद्द्रुतमिति वचसा निष्ठुरक्रुद्धबुद्धे-

रम्बष्ठस्य प्रणोदादधिकजवजुषा हस्तिना गृह्यमाणः।

केलीमुक्तोऽथ गोपीकुचकलशचिरस्पर्धिनं कुम्भमस्य

व्याहत्यालीयथास्त्वं चरणभुवि पुनर्निर्गतो वल्गुहासी ॥75-2

हस्तप्राप्योऽप्यगम्यो झटिति मुनिजनस्येव धावन्गजेन्द्रं
क्रीडन्नापत्य भूमौ पुनरभिपततस्तस्य दन्तं सजीवम् ।
मूलादुन्मूल्य तन्मूलगमहितमहामौक्तिकान्यात्ममित्रे
प्रादास्त्वं हारमेभिर्ललितविरचितं राधिकायै दिशेति ॥75-3

गृह्णानं दन्तमंसे युतमथ हलिना रङ्गमङ्गाविशन्तं
त्वां मङ्गल्याङ्गभङ्गीरभसहृतमनोलोचना वीक्ष्य लोकाः ।
हंहो धन्यो नु नन्दो नहि नहि पशुपालाङ्गना नो यशोदा
नो नो धन्येक्षणाः स्मस्त्रिजगति वयमेवेति सर्वे शशंसुः ॥75-4

पूर्णं ब्रह्मैव साक्षान्निरवधिपरमानन्दसान्द्रप्रकाशं
गोपेषु त्वं व्यलासीर्न खलु बहुजनैस्तावदावेदितोऽभूः ।
दृष्ट्वाथ त्वां तदेदंप्रथममुपगते पुण्यकाले जनौघाः
पूर्णानन्दा विपापाः सरसमभिजगुस्त्वत्कृतानि स्मृतानि ॥75-5

चाणूरो मल्लवीरस्तदनु नृपगिरा मुष्टिको मुष्टिशाली
त्वां रामंचाभिपेदे झटझटिति मिथो मुष्टिपातातिरूक्षम् ।
उत्पातापातनाकर्षणविविधरणान्यासतां तत्र चित्रं
मृत्योः प्रागेव मल्लप्रभुरगमदयं भूरिशो बन्धमोक्षान् ॥75-6

हा धिक्कष्टं कुमारौ सुललितवपुषौ मल्लवीरौ कठोरौ
न द्रक्ष्यामो व्रजामस्त्वरितमिति जने भाषमाणे तदानीम् ।
चाणूरं तं कराद्भ्रामणविगलदसुं पोथयामासिथोर्व्यां

पिष्टोऽभून्मुष्टिकोऽपि द्रुतमथ हलिना नष्टशिष्टैर्दधावे ॥75-7

कंसस्संवार्य तूर्यं खलमतिरविदन्कार्यमार्यान् पितॄंस्ता-

नाहन्तुं व्याप्तमूर्तेस्तव च समशिषद्दूरमुत्सारणाय ।

रुष्टो दुष्टोक्तिभिस्त्वं गरुड इव गिरिं मञ्चमञ्चन्नुदञ्चत्

खड्गव्यावल्गदुस्संग्रहमपि च हठात्प्राग्रहीरौग्रसेनिम् ॥75-8

सद्यो निष्पिष्टसन्धिं भुवि नरपतिमापात्य तस्योपरिष्टात्

त्वय्यापात्ये तदैव त्वदुपरि पतिता नाकिनां पुष्पवृष्टिः ।

किं किं ब्रूमस्तदानीं सततमपि भिया त्वद्गतात्मा स भेजे

सायुज्यं त्वद्वधोत्था परम परमियं वासना कालनेमेः ॥75-9

तद्भ्रातॄनष्ट पिष्ट्वा द्रुतमथ पितरौ सन्नमन्नुग्रसेनं

कृत्वा राजानमुच्चैर्यदुकुलमखिलं मोदयन्कामदानैः ।

भक्तानामुत्तमम्चोद्धवममरगुरोराप्तनीतिं सखायं

लब्ध्वा तुष्टो नगर्यां पवनपुरपते रुन्धि मे सर्वरोगान् ॥75-10

*76 Uddhava sent as a messenger to the Gopikas *

गत्वा सान्दीपनिमथ चतुष्षष्टिमात्रैरहोभिः

सर्वज्ञस्त्वं सह मुसलिना सर्वविद्यां गृहीत्वा ।

पुत्रं नष्टं यमनिलयनादाहृतं दक्षिणार्थं

दत्त्वा तस्मै निजपुरमगा नादयन्पाञ्चजन्यम् ॥76-1

स्मृत्वा स्मृत्वा पशुपसुदृशः प्रेमभारप्रणुन्नाः

कारुण्येन त्वमपि विवशः प्रहिणोरुद्धवं तम् ।
किञ्चामुष्मै परमसुहृदे भक्तवर्याय तासां
भक्त्युद्रेकं सकलभुवने दुर्लभं दर्शयिष्यन् ॥76-2

त्वन्माहात्म्यप्रथिमपिशुनं गोकुलं प्राप्य सायं
त्वद्वार्ताभिर्बहु स रमयामास नन्दं यशोदाम् ।
प्रातर्दृष्ट्वा मणिमयरथं शङ्किताः पङ्कजाक्ष्यः
श्रुत्वौ प्राप्तं भवदनुचरं त्यक्तकार्याः समीयुः ॥76-3

दृष्ट्वा चैनं त्वदुपमलसद्वेषभूषाभिरामं
स्मृत्वा स्मृत्वा तव विलसितान्युच्चकैस्तानि तानि ।
रुद्धालापाः कथमपि पुनर्गद्गदां वाचमूचुः
सौजन्यादीन्निजपरभिदामप्यलं विस्मरन्त्यः ॥76-4

श्रीमन् किं त्वं पितृजनकृते प्रेषितो निर्दयेन
क्वासौ कान्तो नगरसुदृशां हा हरे नाथ पायाः ।
आश्लेषाणाममृतवपुषो हन्त ते चुम्बनाना-
मुन्मादानां कुहकवचसां विस्मरेत्कान्त का वा ॥76-5

रासक्रीडालुलितललितं विश्लथत्केशपाशं
मन्दोद्भिन्नश्रमजलकणं लोभनीयं त्वदङ्गम् ।
कारुण्याब्धे सकृदपि समालिङ्गितुं दर्शयेति
प्रेमोन्मादाद्भुवनमदन त्वत्प्रियास्त्वां विलेपुः ॥76-6

एवम्प्रायैर्विवशवचनैराकुला गोपिकास्तास्-
त्वत्सन्देशैः प्रकृतिमनयत्सोऽथ विज्ञानगर्भैः।
भूयस्ताभिर्मुदितमतिभिस्त्वन्मयीभिर्वधूभिस्-
तत्तद्वार्तासरसमनयत्कानिचिद्वासराणि ॥76-7

त्वत्प्रोद्गाणैः सहितमनिशं सर्वतो गेहकृत्यं
त्वद्वार्तैव प्रसरति मिथः सैव चोत्स्वापलापाः।
चेष्टाः प्रायस्त्वदनुकृतयस्त्वन्मयं सर्वमेवं
दृष्ट्वा तत्र व्यमुहदधिकं विस्मयादुद्धवोऽयम् ॥76-8

राधाया मे प्रियतममिदं मत्प्रियैवं ब्रवीति
त्वं किं मौनं कलयसि सखे मानिनी मत्प्रियेव।
इत्याद्येव प्रवदति सखि त्वत्प्रियो निर्जने मा-
मित्थंवादैररमयदयं त्वत्प्रियामुत्पलाक्षीम् ॥76-9

एष्यामि द्रागनुपगमनं केवलं कार्यभाराद्
विश्लेषेऽपि स्मरणदृढतासम्भवान्मास्तु खेदः।
ब्रह्मानन्दे मिलति नचिरात्सङ्गमो वा वियोगस्-
तुल्यो वः स्यादिति तव गिरा सोऽकरोन्निर्व्यथास्ताः ॥76-10

एवं भक्तिः सकलभुवने नेक्षिता न श्रुता वा
किं शास्त्रौघैः किमिह तपसा गोपिकाभ्यो नमोऽस्तु।
इत्यानन्दाकुलमुपगतं गोकुलादुद्धवं तं

दृष्ट्वा हृष्टो गुरुपुरपते पाहि मामामयौघात् ॥76-11

*77 The fight against Jarasandha and others *

सैरन्ध्र्यास्तदनु चिरं स्मरातुराया

यातोऽभूः सुललितमुद्धवेन सार्धम् ।

आवासं त्वदुपगमोत्सवं सदैव

ध्यायन्त्याः प्रतिदिनवाससज्जिकायाः ॥77-1

उपगते त्वयि पूर्णमनोरथां

प्रमदसम्भ्रमकम्प्रपयोधराम् ।

विविधमाननमादधतीं मुदा

रहसि तां रमयञ्चकृषे सुखम् ॥77-2

पृष्टा वरं पुनरसाववृणोद्वराकी

भूयस्त्वया सुरतमेव निशान्तरेषु ।

सायुज्यमस्त्विति वदेत् बुध एव कामं

सामीप्यमस्त्वनिशमित्यपि नाब्रवीत्किम् ॥77-3

ततो भवान्देव निशासु कासुचिन्-

मृगीदृशं तां निभृतं विनोदयन् ।

अदादुपश्लोक इति श्रुतं सुतं

स नारदात्सात्त्वततन्त्रविद्बभौ ॥77-4

अक्रूरमन्दिरमितोऽथ बलोद्धवाभ्या-

मभ्यर्चितो बहु नुतो मुदितेन तेन ।
एनं विसृज्य विपिनागतपाण्डवेय-
वृत्तं विवेदिथ तथा धृतराष्ट्रचेष्टाम् ॥77-5

विघाताज्जामातुः परमसुहृदो भोजनृपते-
र्जरासन्धे रुन्धत्यनवधिरुषान्धेऽथ मथुराम् ।
रथाद्यैर्द्योर्लब्धैः कतिपयबलस्त्वं बलयुत-
स्त्रयोविंशत्यक्षौहिणि तदुपनीतं समहृथाः ॥77-6

बद्धं बलादथ बलेन बलोत्तरं त्वं
भूयो बलोद्यमरसेन मुमोचिथैनम् ।
निश्शेषदिग्जयसमाहृतविश्वसैन्यात्
कोऽन्यस्ततो हि बलपौरुषवांस्तदानीम् ॥77-7

भग्नस्स लग्नहृदयोऽपि नृपैः प्रणुन्नो
युद्धं त्वया व्यधित षोडशकृत्व एवम् ।
अक्षौहिणीः शिव शिवास्य जघन्थ विष्णो
सम्भूय सैकनवतित्रिशतं तदानीम् ॥77-8

अष्टादशेऽस्य समरे समुपेयुषि त्वं
दृष्ट्वा पुरोऽथ यवनं यवनत्रिकोट्या ।
त्वष्ट्रा विधाप्य पुरमाशु पयोधिमध्ये
तत्राथ योगबलतः स्वजनाननैषीः ॥77-9

पद्भ्यां त्वं पद्ममाली चकितिव पुरान्निर्गतो धावमानो
म्लेच्छेशेनानुयातो वधसुकृतविहीनेन शैले न्यलैषीः।
सुप्तेनाङ्घ्र्याहतेन द्रुतमथ मुचुकुन्देन भस्मीकृतेऽस्मिन्
भूपायास्मै गुहान्ते सुललितवपुषा तस्थिषे भक्तिभाजे ॥77-10

एक्ष्वाकोऽहं विरक्तोऽस्म्यखिलनृपसुखे त्वत्प्रसादैककाङ्क्षी
हा देवेति स्तुवन्तं वरविततिषु तं निस्पृहं वीक्ष्य हृष्यन्।
मुक्तेस्तुल्यां च भक्तिं धुतसकलमलं मोक्षमप्याशु दत्त्वा
कार्यं हिंसाविशुद्ध्यै तप इति च तदा प्रात्थ लोकप्रतीत्यै ॥77-11

तदनु मथुरां गत्वा हत्वा चमूं यवनाहृतां
मगधपतिना मार्गे सैन्यैः पुरेव निवारितः।
चरमविजयं दर्पायास्मै प्रदाय पलायितो
जलधिनगरीं यातो वातालयेश्वर पाहि माम् ॥77-12

*78 Rukmini swayamvaram *

त्रिदशवर्धकिवर्धितकौशलं त्रिदशदत्तसमस्तविभूतिमत्।
जलधिमध्यगतं त्वमभूषयो नवपुरं वपुरञ्चितरोचिषा ॥78-1

ददुषि रेवतभूभृति रेवतीं हलभृते तनयां विधिशासनात्।
महितमुत्सवघोषमपूपुषः समुदितैर्मुदितैः सह यादवैः ॥78-2

अथ विदर्भसुतां खलु रुक्मिणीं प्रणयिनीं त्वयि देव सहोदरः।
स्वयमदित्सत चेदिमहीभुजे स्वतमसा तमसाधुमुपाश्रयन् ॥78-3

चिरधृतप्रणया त्वयि बालिका सपदि काङ्क्षितभङ्गसमाकुला ।

तव निवेदयितुं द्विजमादिशत्स्वकदनं कदनाङ्गविनिर्मितम् ॥78-4

द्विजसुतोऽपि च तूर्णमुपाययौ तव पुरं हि दुराशदुरासदम् ।

मुदमवाप च सादरपूजितः स भवता भवतापहृता स्वयम् ॥78-5

स च भवन्तमवोचत कुण्डिने नृपसुता खलु राजति रुक्मिणी ।

त्वयि समुत्सुकया निजधीरतारहितया हि तया प्रहितोऽस्म्यहम् ॥78-6

तव हृतास्मि पुरैव गुणैरहं हरति मां किल चेदिनृपोऽधुना ।

अयि कृपालय पालय मामिति प्रजगदे जगदेकपते तया ॥78-7

अशरणां यदि मां त्वमुपेक्षसे सपदि जीवितमेव जहाम्यहम् ।

इति गिरा सुतनोरतनोद्भृशं सुहृदयं हृदयं तव कातरम् ॥78-8

अकथयस्त्वमथैनमये सखे तदधिका मम मन्मथवेदना ।

नृपसमक्षमुपेत्य हराम्यहं तदयि तां दयितामसितेक्षणाम् ॥78-9

प्रमुदितेन च तेन समं तदा रथगतो लघु कुण्डिनमेयिवान् ।

गुरुमरुत्पुरनायक मे भवान्वितनुतां तनुताम् निखिलापदाम् ॥78-10

***79 Rukmini Kalyanam ***

बलसमेतबलानुगतो भवान् पुरमगाहत भीष्मकमानितः ।

द्विजसुतं त्वदुपागमवादिनं धृतरसा तरसा प्रणनाम सा ॥79-1

भुवनकान्तमवेक्ष्य भवद्वपुर्नृपसुतस्य निशम्य च चेष्टितम् ।

विपुलखेदजुषां पुरवासिनां सरुदितैरुदितैरगमन्निशा ॥79-2

तदनु वन्दितुमिन्दुमुखी शिवां विहितमङ्गलभूषणभासुरा ।
निरगमद्भवदर्पितजीविता स्वपुरतः पुरतः सुभटावृता ॥79-3

कुलवधूभिरुपेत्य कुमारिका गिरिसुतां परिपूज्य च सादरम् ।
मुहुरयाचत तत्पदपङ्कजे निपतिता पतितां तव केवलम् ॥79-4

समवलोक कुतूहलसङ्कुले नृपकुले निभृतं त्वयि च स्थिते ।
नृपसुता निरगाद् ग्रिजालयात् सुरुचिरं रुचिरञ्जितदिङ्मुखा ॥79-5

भुवनमोहनरूपरुचा तदा विवशिताखिलराजकदम्बया ।
त्वमपि देव कटाक्षविमोक्षणैः प्रमदया मदयाञ्चकृषे मनाक् ॥79-6

क्व तु गमिष्यसि चन्द्रमुखीति तां सरसमेत्य करेण हरन् क्षणात् ।
समधिरोप्य रथं त्वमपाहृथा भुवि ततो विततो निनदो द्विषाम् ॥79-7

क्वनु गतः पशुपाल इति क्रुधा कृतरणा यदुभिश्च जिता नृपाः ।
न तु भवानुदचाल्यत तैरहो पिशुनकैः शुनकैरिव केसरी ॥79-8

तदनु रुक्मिणमागतमाहवे वधमुपेक्ष्य निबध्य विरूपयन् ।
हृतमदं परिमुच्य बलोक्तिभिः पुरमया रमया सह कान्तया ॥79-9

नवसमागमलज्जितमानसां प्रणयकौतुकजृम्भितमन्मथाम् ।
अरमयः खलु नाथ यथासुखं रहसि तां हसितांशुलसन्मुखीम् ॥79-10

विविधनर्मभिरेवमहर्निशं प्रमदमाकलयन्पुनरेकदा ।
ऋजुमतेः किल वक्रगिरा भवान् वरतनोरतनोदतिलोलताम् ॥79-11

तदधिकैरथ लालनकौशलैः प्रणयिनीमधिकं रमयन्निमाम् ।

अयि मुकुन्द भवच्चरितानि नः प्रगदतां गदतान्तिमपाकुरु ॥79-12

80 The story of the Syamantaka jewel

सत्राजितस्त्वमथ लुब्धवदर्कलब्धं

दिव्यं स्यमन्तकमणिं भगवन्नयाचीः ।

तत्कारणं बहुविधं मम भाति नूनं

तस्यात्मजां त्वयि रतां छलतो विवोढुम् ॥80-1

अदत्तं तं तुभ्यं मणिवरमनेनाल्पमनसा

प्रसेनस्तद्भ्राता गलभुवि वहन्प्राप मृगयाम् ।

अहन्नेनं सिंहो मणिमहसि मांसभ्रमवशात्

कपीन्द्रस्तं हत्वा मणिमपि च बालाय ददिवान् ॥80-2

शशंसुः सत्राजिद्गिरमनु जनास्त्वां मणिहरं

जनानां पीयूषं भवति गुणिनां दोषकणिका ।

ततः सर्वज्ञोऽपि स्वजनसहितो मार्गणपरः

प्रसेनं तं दृष्ट्वा हरिमपि गतोऽभूः कपिगुहाम् ॥80-3

भवन्तमवितर्कयन्नतिवयाः स्वयं जाम्बवान्

मुकुन्दशरणं हि मां क इह रोद्धुमित्यालपन् ।

विभो रघुपते हरे जय जयेत्यलं मुष्टिभि-

श्चिरं तव समर्चनं व्यधित भक्तचूडामणिः ॥80-4

बुद्ध्वाथ तेन दत्तां नवरमणीं वरमणीं च परिगृह्णन् ।

अनुगृह्णन्नमुमागाः सपदि च सत्राजिते मणिं प्रादाः ॥80-5

तदनु स खलु व्रीडालोलो विलोलविलोचनां
दुहितरमहो धीमान्भामां गिरैव परार्पिताम् ।
अदित मणिना तुभ्यं लभ्यं समेत्य भवानपि
प्रमुदितमनास्तस्यैवादान्मणीं गहनाशयः ॥80-6

व्रीलाकुलां रमयति त्वयि सत्यभामां
कौन्तेयदाहकथयाथ कुरून्प्रयाते ।
ही गान्दिनेयकृतवर्मगिरा निपात्य
सत्राजितं शतधनुर्मणिमाजहार ॥80-7

शोकात्कुरूनुपगतामवलोक्य कान्तां
हत्वा द्रुतं शतधनुं समहर्षयस्ताम् ।
रत्ने सशङ्क इव मैथिलगेहमेत्य
रामो गदां समशिशिक्षत धार्तराष्ट्रम् ॥80-8

अक्रूर एष भगवन् भवदिच्छयैव
सत्राजितः कुचरितस्य युयोज हिंसाम् ।
अक्रूरतो मणिमनाहृतवान्पुनस्त्वं
तस्यैव भूतिमुपधातुमिति ब्रुवन्ति ॥80-9

भक्तस्त्वयि स्थिरतरः स हि गान्दिनेय-
स्तस्यैव कापथमतिः कथमीश जाता ।

विज्ञानवान्प्रशमवानहमित्युदीर्णं
गर्वं ध्रुवं शमयितुं भवता कृतैव ॥80-10

यातं भयेन कृतवर्मयुतं पुनस्त-
माहूय तद्विनिहितं च मणिं प्रकाश्य ।
तत्रैव सुव्रतधरे विनिधाय तुष्यन्
भामाकुचान्तरशयः पवनेश पायाः ॥80-11